

# HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

## Planinarski čari.

Večernje rumenilo zove se ona divotna »crljen, žar ili zažara« neba, koja poslije sunčana zapada pokrije zapadne dielove nebeskoga svoda. Najdivotnije je večernje rumenilo onda, kada je nebo tamno-modro i kada u azuru tetiljaju samo nekoji oblačići. Takovom prilikom razabiremo najdivotnije poput ognja crvene i grimizne nianse boja. Bliedo ili žućkasto je večernje rumenilo onda, kada su biela boja zraka odaje, da je atmosfera puna hlapova.

Prije sunčana izlaza pojavi se na nebu jutarnje rumenilo. Porietlo je jednomu i drugomu isto, naime u hlapovima zraka. Ako su ovi riedki, onda su prozračni i bezbrojni, kad se sgustnu budu crvenkasti. Kada su hlapovi podpuno prozračni, propuštaju najviše zrake crvene boje, a takovi su vodeni hlapovi u najvišim zračnim slojevima, dočim doljni, duboki slojevi propuštaju crvene zrake, a upijaju modre.

Za sunčana izlaza i zapada imaju sunčane zrake za provaliti 40 geografskih milja u visini od 5 km., da u toj visini taknu oblak. Na ovom dugom putu prolaze zrake kroz vooma guste, neprozračnim molekilima napunjene zračne slojeve. Tom prilikom budu modre zrake mnogo jače absorbitane, nego li crvene i oblak je toga radi više ili manje crven. Što se sunce više diže, pridružuju se u većoj množini žute zrake; crvena boja prelje se sada u narančastu, dok ne postane napokon i biela.

Ako je za sunčana zapada nebo modro, večernje rumenilo nježno, a na nebu nekoliko »ovčica«, znak je liepa vremena. Ako je večernje rumenilo bliedožuto ili nečisto crveno, a nebo oblačno, znak je blize kiše. Našemu je narodu sunce onda »vodenog«. Ako se pak nebo jako žari, onda da će biti »vjetrovit«, ali »liep« dan.

Večernje rumenilo najdivotnije je onda, kada su se na zapadu pojavili oblaci, no nije sve jedno, kakova su oni oblika. Ako se otegne jedan dugačak slojnac, koji rumenilo razdieli u dvie polovine, rado se pari oko na tome pojavu. Drugo je večernje rumenilo ako su nebo pokrili oblaci-gomilnjaci, a najčarnije je onda, ako se razviše oni ljepušni oblačići, koje zovemo »ovčice«.

Ako su se pavulnjaci poredali poput slojnjaka, iztaknu se prije sunčana zapada kao jasno-sive pruge sjajnih obruba, koje budu po malo zlato-žute i na-

pokon poput ognja crvene. Oblaci su u nutrinji tamno-modri ili grimizni, ako ih prosieva crveno svjetlo.

Kad je nebo subielo i tamno-modro, onda je večernje rumenilo sjajno, ali više ili manje subielo-žuto ili žuto, a može biti i sivo-crveno. Bude li večernje nebo tamno-žuto, opazit ćemo poviše ove boje subielu boju, koja se kadkad prelieva u tamno-zelenu boju.

Drugo je večernje rumenilo na dalekim ravnicama, na nedoglednim puštama, gdje sunce rek bi tone u zemlju, drugo je ono, kad se pojavi iza gore ili planine, drugo opet na moru ili morskoj pučini, i opet drugo na takovoj planini na kojoj se razviše dolomiti. Jutarnje rumenilo najdivotnije je onda, kada se ono razlije nebeskim svodom iza planine, u nas iza 168 kilometara dugog Velebita Zagrebčani gledaju večernje rumenilo iza Samoborske gore i Žumberačkih planina i mnoga je već duša stala na Štrosmajerovu šetalištu kao prikovanica. Kada je jasno, a zrak ne prepun hlapova, i večernje je rumenilo čisto, jasno, pa kad sunce tone, svaki je brieg, svaki vrh na zapadu grada Zagreba jasno izcrtan. Blažen je onaj čas, kada sunce tone za Samoborsku goru, a ti si možda pošao Čmrokom, pa tu staneš, da gledaš i da se diviš onomu pojavi, koji je na svodu nebeskom najveličajniji. Biti na Čmroku u času večernjeg rumenila, reći će uživati najsvečanije, dà svete časove, bajne prirode u okolini zagrebačkoj pogotovo onda, kada nastane takova tišina, da ni listak ne drkće. Ovo su časovi, koji čovječju dušu napunjaju najdubljim čuvstvima, što ih ikada očuti naše srdce; ovo su oni časovi, kada nam se priroda očituje u svem veličju svojem, da nas drugoga opet dana razdraga jutarnjim rumenilom.

Po alpinskim bregovima, vrhovima i snježnjacima divotan je optički pojav alpinska žar, Niemu poznata kao »Alpenglühēn«, kojoj je isto porietlo kao i rumenilu. Potresujuće su Alpe, potresujući gorostasi Ortler, Veliki Klek (Grossglockner) i drugi divovi; prekrasno je alpinsko bilje, veličajni daleki vidici, ali prvenstvo zapada alpinsku žar, po kojoj postaju Alpe u pravom smislu rieči »veličanstvene«.

Kada se u večer nebo počne žariti, zažarivaju se i snježne glavice i snježne poljane, dok zažara zasja punim svojim sjajem. Za vedra neba prvi je žar najintenzivniji, jači od večerajeg rumenila, koje se pojavilo istodobno. Vrhovi se žare u onaj čas, kada sunce počne zapadati i žare se nekoliko časaka i poslije sunčana zapada. Malo poslije toga počima druga zažara crveno-siva sjaja, dočim je nebo tamno-ljubičasto. Tek kad se sunce spustilo za 5—6°, prestaje ovaj veličajni pojav, a tregovi i vrhovi gube se, i izgube u večernjem sumračju.

Druga je optička pojava slabo svjetljucanje ledenih i snježnih poljana, koje potraje kadkad i preko noći. Ova pojava nije u savezu sa alpinskom žari, već je to fosforizovanje, koje je dokazano i za led.

U Istriji Kastavština je kraj vanredne ljepote. Vidik je tamo toli raznolik, toli divan, opojan, kao da se nebo vjenča sa zemljom, naročito za sunčana zapada. Kada je nadošao taj čas, kreni do crkve sv. Jelene, sjedni na kamenitu klupu, pa gledaj Kvarner. Čarobni onaj Kvarner, zrcali se pred tobom svojim

cvjetnim obalama i modrom površinom i oko ti se čas ovdje, čas ondje zaustavi, ali duša nije toli jaka, da bi u sebe smetnula sve čare. Tamo prama Kraljevici kao da se žal sa žalom sljubio, a more stvorilo daleki, uzai zaton pred kojim se osovluje izprelomljeni ostrv sv. Marka. Na desno mu Krk sa Omišljem gradom u bujnoj zeleni maslini i vinove loze, tamo dalje Lošinj i Cres, što se onako sa njarski uzdignuo nad to divno more. Amo opet Učka-gora s koje se spušta k moru vrh do vrha, a uz kameni žal evo ti Voloskoga, vazda-zelene Opatije, Ičića, Ike, poput janjašca bielog Lovran-grada, povisokih Mošćenica i vrletnoga Berseča.

To je kastavski vidik; krasan, božanstven, neopisiv, jer ti oko gleda cielu Kastavštinu, cijelo hrvatsko primorje, vèlebitne vrhove, doline, dolce, azurno more nad kojim je razveden svod neobičnog modrila sa sjajnim suncem, koje ga pretvara u raj zemaljski.

Zapad sunca i večernje rumenilo u Kvarneru opisujem u svojem djelu »Hrvatsko Primorje« ovim riećima:

»Veli i svemogući Bože, što moje oči danas gledaju! Zapadalo je sunce, bojadisući grimizom vrhove i biele im bočine. Krasna modrina neba po malo je izčezaivala, čim je žarko sunce za Učku goru više tonulo, ali nije izčeznulo u jedan mah, već se pomalo preli u žarku rumen, a tada? Tada planu Kastavština, Primorje i iztočna Istra u božanskom rumenilu, koje je titralo o golim vrhovima, sunovratim hridinama, bielim mjestima, šumama i šumicama, s svakoj stvarci božjoj te se prelievalo zlatoliko, grimizno, u svim bojama nebeske duge. A Krk, Cres, Lošinj, modre se kao ljubice, dočim bijaše more kao usijano željezo, titrajući poput iskara, a jadra na brodovima, kao da se žare od puna plamena.

Sva se priroda zaodiela u svečano ruho i duboka je tišina nastala. Lagano, lagano gubi se ona grimizna žar i prelieva u sivu boju, a kad sunce se spustilo za Velu Učku, padne od nje prama moru daleka sjena, dočim je po primorskim glavicama rumenilo još titralo, odsjevalo, iskrilo se i plamsalo.

I suton se spustila na zemlju, tajinstveni mir prikrio kraj i blažena je večer nastala. Zvonce kastavske stolue crkve tu je tišinu prekinulo, šaptajući Kvarneru i okolini svete i uznosite rieči: »Ave Maria!« —

Godine 1892. a 26. kolovoza imao sam porod božjega sunca gledati sa Velike Visočice (1619 m.) u Velebitu. Na izтокu se pokazao žarki obrub i sve se više širio, prelievajući se od tamne u svjetliju boju, koja se u zraku gubila. Zagledao sam najprije zaokruženi rub, koji se brzo dizao, ogromnom se krugljom iztaknuo, žareći se punim plamenom. Jutarnje rumenilo nisam video u pravom sjaju, jer su nam oblaci zastrili sunce. Kad se sunce porodilo, spustila se na Visočici tako gusta magla, da jedan drugoga nismo vidjeli i težko nam na prsi pada. Bura, kao žestoki sjevero-iztočnjak, tako je ojačala, da smo si šešire i kape povezali rubcima. Zanimivo bijaše gledati kako su se magle iz dubokih dolova i ponikava prama nama dizale. Tek poslije devete ure počelo se vedriti, pak nam se časomice otvorile vidici prama Lici i moru.

Naš je Klek (1183 m.) jedan od najzanimivijih vrhova domovine, a veli-

čajan je, kad se nad onim stjenama i liticama modri jesensko nebo, kad izadje sunce i kad se po njem prosulo ono djevičansko jutarnje rumenilo. —

Bilo je ljetos 28. kolovoza u Nerezinama na otokn Lošinju u 4 sata u jutro. Naslonio sam se na prozor i oko upravio na podnožno more i one velebne potresujuće lance velebitske, koje gledah od Senjskoga bila do Karlobaga. More bijaše mirno kao ulje, površina mu sinja, kao da je spavalо.

Poslije četvrte ure zasjalo je ono divotno južno nebo na istoku narančastim i crvenim sjajem. Velebitski vrhovi bijahu tako oštros crtani, kao da ih gledaš u modelu. Susjedni otok Cres bijaše sa zapadne strane malo ne crn, koja se crnina gubila to više, što se je sunce iza Velebita više dizalo. Narančasta crven pomalo je izčezaivala, a poslije pete ure bijaše nebo nad velebitskim bilom jasnomodro, čisto kao kristalno staklo, dočim mu bijaše sjeverno i južno krilo okupano u jutarnjem rumenilu, koje se na kraju raztapalo. Nad modrilom razlila se jasna crvena, a nad njome tetiljalo nekoliko laganih oblačića.

Nebo se žari sve to više, sa gorostasnog Velebita pala u more veličanstvena sjena, pokazao se zarub sunca, iztaknuo lük, digla ciela žarka kruglja i probudila i ljude i prirodu na nov život!

Težka sam se srđca odijelio od ove božanske slike, ali se valjalo spremiti na daleki put, na kamenu i strmu Osoršćicu (Monte Osero, 588 m.), da s nje smetnem u dušu kraj od Velebita do Apenina, od Učke gore do Dalmatinskih planina.

Dragutin Hirc.

## U E g i p t u !

Putopisna crta od dr. Frana S. Gundruma-Oriovčanina.

(Svršetak.)

Jutrom dolaze felahkinje na vodu. Obično su visoke, vitke, stasite, lijepih savršenih oblika, veoma lakih, živih kretnja. Zaognute u crni ili plavi burmo, ne će mlađa sasvim zakriti lica; osim nježnih sjajnih očiju, vidi se i krasni nos, pa biser zubi i nepokriveni vrat, a kada se sagne, da ugnjuri vrč u vodu, i grudi ili barem jedan im dio.

Na stanicama uvijek je sila svijeta, što nudi koješta na prodaju. Prva veća stanka je opredijeljena za Sint (Assins). Tamo ima grobnica u pećini na ovosokom brijezu, kamo se kroz grad može na magarcu ili kolima. Sa brijeza je krasan vidik na sam grad, koji broji 42.000 stanovnika. Same grobnice ne odavaju osebujnosti, te se ni u kom pogledu ne mogu sravniti s onima kod Sakkare. Zanimivo je pod grobnicom veliko arapsko groblje. Okolica Sinta je veoma plodorodna, tamo rodi sve. Grad je živahan, silan promet; mnogo gada i smrada, zapuštena šugava djeca, kojima se oko očnih uglova kupe muhe. Ne-prijatan prizor!

Dne 3. prosinca u 2 sata po podne stadosmo uz lijevu obalu Nila, da se izkrcamo, pa da posjetimo veoma dobro uščuvani stari egipatski hram u Den-

derah. Kako je od obale do 4 klm. udaljen, sjedosmo na magarca, pa po visokom pjeskovitom nasipu, odjašimo u Denderah. Taj hram, na kojem su radili kraljevi XII. dinastije a poslije Tatmosisa III. Ramsesa II. i drugi, bijaše posvećen božici Hathor, a to je Aphrodita, božica ljubavi i veselja. Njezino obilježje, što se gotovo na svim stupovima hrama vidi, ženska je glava sa kravskim ušima!

Ovaj pa i ostali hramovi u glavnom imadu: 1. velika vrata za ulaz; 2. veliku dvoranu stupova ili pronaos; 3. malu dvoranu stupova, okolo nje postranično više (6) prostora, gdje su bila labaratorijska za tvorbu mirisa i miomirisnih žrtava, spremišta za skupocjena odijela i nakita; 4. prvo predvorje; 5. drugo predvorje u kojem je svetište, što posebno stoji, i u kojem bijaše smještena »sveta barka«, koja je obično bila iz suhog zlata ili pozlaćena, te kip božanstva. U tom svetištu bijaše uvijek tmina, a uljesti moguće samo kralj ili vrhovni svećenik kao zamjenik kraljev, jer samo njima bijaše slobodno općiti sa božanstvom, a što bi jim božanstvo povjerilo, to bi puku izvijestili. Narod pak je vjerovao riječima. Tako mogahu kralj i svećenici na najlakši način izrabiti neznanje i bedastoću svijeta . . .

Oko svetišta i obih predvorja ima takodjer više manjih prostora.

Ogromni stupovi i stijene posute su sa raznim natpisima i basrelijefima, što predočuju božanstvo, žrtvovanje, razne prizore iz života kraljeva — graditelja hrama. I vanjski zidovi ovog hrama providjeni su basrelijefima, a naročito se ističe Kleopatra sa njezinim umilnim licem.

Ako ovi pa i reljefi drugih hramova ne odaju osobitu umjetničku ruku, a ono se neda poreći, da imadu u sebi života, eneržije, ljupkosti. Neopisiv trud ulagali su kipari u taj posao, a bilo je i slikari, koji su reljefe i stropove hrama bojadisali. Boje su toli žive i tako se dobro uzčuvale, kao da su prije godinu dvije dana rabljene, naročito plava i crvena boja.

Sa prostranoga krova hrama kamo se po kamenitim stubama uspinje, krasan je vidik i u pustinju i na plodni kraj; u podzemlju ima kripta, gdje je teško trajnije boraviti, jer smrdi po slijepim miševima i jer je veoma toplo. Blizu tog hrama nalaze se ruševine drugih svetišta i zgrada, jer bijaše Denderah u staro doba veoma velik i znamenit grad. Bio je sa pjeskom zasut. Sada je blizu malo seoce i ljudi znadu strašno dosadjivati putnicima; svatko traži bakšiš.

Ovaj izlet traje 3—4 sata i svatko se onda vraća na parobrod, da se oprashi od silnog pjeska i praha i da malo u hladu prosjedi. Kako je ovom pristaništu skoro naprečac, a na desnoj obali grad Kene sa 27.500 stanovnika, pristaje brod i ovdje i dosta je vremena, da se barem glavnije ulice grada razgledaju. Najbolje je zajašiti magarce. Isto se nadje, što i u drugim mjestima, no Kene je znamenit sa svojih radionica, u kojima se proizvadja razno zemljano posudje, što se na stotine hiljada komada razvraža po cijelom Egitru i izvan njega. U Keni ima veoma mnogo kavane, u kojima plešu »gavazi«. Te su kavane pune vjernika, što hodočaste u Mekku, te se u Keni pripravljaju na slasti i lasti, što će u raju još u većoj mjeri uživati . . .

Čim se dalje prema jugu putuje, osjeća se i veća jakost sunca. Na oba-

lama je više manje ista slika, svijet isti. Gola brda libijske i arapske pustinje čas se približuju Nilu, čas se opet udalječuju.

Dne 4/12. ustali smo rano, jer smo još u jutro imali prisjeti u Luksor. I već smo iz daleka vidili neke ruševine pa ona ogromna dva kipa, što su poznata pod imenom »Memnonovi kolosi« Brod se sve više približuje veoma znamenitom mjestu, što se u staro doba zvalo Thebe, koje se s obje strane Nila proširivahu. Oko 8 sati prisjesmo. Tamo sam se iskrcao, jer sam imao do 7/12. ostati, da si pregleđam sve znamenitosti U udobnom svratištu »Luxor« putnik je dobro primljen. Vrijeme boravka dade se shodno razdjeliti. Ponajprije treba pohoditi veliki hram u Lakrosu, što je nedaleko svratišta i uz nilsku desnu obalu. Ogromna gradjevina bijaše sagradjena djelomično od Amenophisa III. i od drugih vladara a posvećena bogu Amonu, njegovoј ženi Mat-i i bogu mjeseca Chons-u. Hram je dugačak 260m. i gradjen više manje po običnom nacrtu kao i drugi hramovi, no dosta je oštećen. Zanimivi su oni silni stupovi, pa razni basrelijefi, natpisi i kipovi kralja Ramsesa II., pred kojim stoji obelisk iz ružičastog granita, dočim je njegov parovnjak godine 1836. odvežen u Francuzku, te je uspostavljen u Parizu na »Place de la Concorde«. Tik hrama uzdiže se arapska džamija, a posve na blizu kuće čudne mješavine, što se ugodno dojima gledaoca!

Po podne sam otiašao, cdnosno odjašio u Karnak. Imao sam dragomana. Bez njega nikud i nikamo. Ma da stoji na dan do 5. krana ipak je od neke pomoći. Putnik naime ne treba neprestano čitati u opisnoj knjizi. Time se mnogo vremena gubi. Dragoman poznaje dobro povijest svojih predja i znati će svaki kamen hrama i svaku sliku protumačiti. Govori po tri četiri i više jezika. Obično umije engleski, francuski i talijanski; rijetki su što znaju njemački. Te jezike uče u školi, a škole su obično u rukama talijanskih katoličkih misionara i opatica

U Karnaku je skupina hramova, od kojih je najveći Amonov hram, na kojem su radili kraljevi iz XII. dinastije i njihovi nasljednici i svaki kralj htjede, da se čim god proslavi. Akoprem je mnogo toga razrušeno, to se ipak gledaoc mora diviti i čuditi gorostasnosti samog hrama. To je u obće najveća gradjevina ovog svijeta bila, pa i danas još ne ima premca. Neopisiv je čar onih silnih stupova, koji se nalaze u dvoranama. Tako ima u velikoj dvorani, što je 103 m. široka i 52 m. dugačka (duboka) a na površini od 5000 m., u 16 redova 134 stupa, od kojih su neki (njih 12) 21. a drugi (122) 13 m. visoki, dočim objemaju 10 metara, a to je toliko, koliko Trajanov stup u Rimu.

Blizu hrama, koji je također providjen basrelijefima, ima svetište Ramsesa II., hram Settosa II., Thutmesisa III., Amenophisa II., boga Chousa, Ramsesa III. i božica Mat i Monte, koji su znatno manji.

U glavni hram se ulazilo po potaracanom putu, a s obje strane su bili sfinksi. Tim bi putem išle svečane procesije, što su se iz kraljevskog grada Theba u ukrašenim barkama vozili na desnu obalu Nila, kao i od onih, što su bili uz put i što spajaju jedan hram s drugim.

Spomenut ču, da je za početka krščanstva u Egiptu po gdjekoji dio egipatskih hramova služio kao bogomolja. Tik hrama bijaše sveto jezero, na kojem su vozili svetu barku.

Za izlet u Karnak treba pô dana i putnik se umoran, ali začudjen i zadovoljan vraća u svratište, da se odmori.

Drugi i treći dan upotrijebi se za izlet na lijevu obalu Nila, gdje je stajao Theben, »grad sa stotinu kapija«, gdje se nalaze i grobnice kraljeva. Ove nisu gradjene u obliku piramide, već su udubene u pećini, dugačke su i duboke, prostrane su i imadu više prostora. Na to je stare Egipčane nanijelo vjerovanje, da se duša vraća u tijelo, da u njem živi, i da su kraljevi poput bogova neumrli. U grob su za to stavljali razne žitarice, kojekakova jela i pića, da bude za slučaj potrebe pri ruci i metali bi kipove sluga i sluginja, da budu u blizini.

Od grobnica spominjem samo Ramsesa IX., IV., VI., III. i I., Settosa I., a ima ih i od drugih kraljeva iz 18., 19. i 20. dinastije. Nalaze se pako u Biban el-Muluku, pustom kraju pustinje medju bregovima, gdje vlada vječni mir, a razsvjetljuju se sa električnim svjetlom.

Onamo se dospjeva pokraj dosta razrušenog hrama Settasa I., koji bijaše posvećen bogu Ammonu.

Treći dan može se u Thebe.

I tamo nije od onih silnih palača i kuća ništa ostalo, osim nekoliko hramova, a i neki hramovi nestali su i tek se znade za mjesto, gdje su stajali.

Svojom krasotom i zanimivosti odlikuje se hram Dez el Bakri — »prekrasni«, kojeg je sagradila kraljica Makere Hatšepsovet i Thutmossis III. te bijaše posvećen bogu Ammonu. Veoma su zanimivi basrelijefi, koji nam jasno predaju vojnu kraljice u zemlji Punta. Gradnja ovog hrama nije po običnom načinu hramova. Nadalje je »Ramesseum«, velik hram takodjer bogu Ammonu posvećen i sagradjen od Ramsesa II., pa Dez-el-Medine od Pholameja IV. i nasljednika, posvećen božici ljubavi Hathor, Medineh Haba od Ramsera III.

Tamo su i grobovi Šeh Abdel-Kurna u pećinu isklesani, ali se ne odlikuju ni sa kakvim osebujnostima.

Na povratku dolaziš do već spomenutih t. z. Memnonovih kolosa. Oba ogromna kipa predstavljaju kralja Amenophisa III., kako na četverougljastom prijestolju sjedi. Mnogi će pitati, zašto se ti kipovi zovu po Memnonu? Rimljani su je smatrali Memnonovim kipovima. Memnova bijaše sin božice Eos i Titona, kojeg je hrabri Akil u trojanskom ratu ubio. Ovi kipovi, iz kojih bijaše prije ulaz u veličanstven hram — ali sada ni kamen na kamenu ostao nije, tamo je polje što se obradjuje — napravljeni su iz velikih balvana kamenja; visoki su u cijelom 19 m., sam kip 15·95 m. Noge od pete do koljena mjere 1·38 m. Po ovim brojkama si možemo predstaviti veličinu tih drevnih spomenika, od kojih je naročito sjeverno ležeći došao do osebujne znamenitosti, jer ga prozvaše »zvučećim Memnonovim stupom.« Usljed potresa razrušio se gornji dio. Svakoga bi se jutra čuo neki osebujni jauk, što je jamačno nastao uslijed razpuknuća malih komadića kamenja i to jutrom, kada je toplo sunce ugrijalo hladnom

noći ohladnjeli kamen. Septimius Severus je nadoknadio oštećeni dio kipa, da se božanstvo umiri . . . i zaista je ponestalo zvuka.

Čudno se ističu ti gorostasi u onom plodnom kraju; oni su pravi znakovi Thebena, i ako bi sve, šta se sada još vidi, propalo — jer Egipćani žalibože ne posvećuju veliki mar svojim čudnim spomenicima — oni će ostati i biti dokazima poznijem narodima, da je tamo u istinu morao biti veliki grad ogromnih hramova, života i razkoši . . .

Od ovih kipova do Nila ne ima nego 25 časaka hoda, i opet prevezu Coo-kovi kajikčije putnika, koji jedva čeka, da se u hladu krasnog svratištnog perivoja uz sladoled ili hladnu limonadu ohladi.

Četvrti dan se upotrijebi za šetnju u Laksor. Običaj je posjetiti austro-ugarskog počastnog diplomatičkog agenta. To je urođenik Arapin, katolik; nadalje sam pohodio bolnicu, crkvu, školu, a 4. prosinca oko podne valjalo mi se ukrcati u parobrod »Amenartas« iste vrsti, kao i prijašnji, da se uputim u Assuan.

Na tom brodu bijahu osim jednog Nijemca književnika, sve sami Englezi, veoma otmjeni i u visokim službama stojeci, što bijaše po mene veoma ugodno, jer se tu nalazila i dva liječnika, od kojih je jedan — Dr. Harzison — poznati engleski specialista.

Lijepo smo se zabavljali, diveći se čaru prirode i čaru bajnoga svjetla. Ja sam se bavio sa putnicima Arapima, kojih bijaše dosta. 8. prosinca u 10 sati prije podne stadosmo u Edsu. Taj grad, što broji preko 14.000 stanovnika, znamenit sa svog krasnog i uzprkos starosti od preko 2000 godina, veoma dobro sačuvanog hrama, koji bijaše posvećen bogu Horusu. Do njega se jaši kroz neke ulice Edfa a, što grozno izgledaju, a još groznije oni, koje smo u ulicama susretali. Tek po gdjekoja ženska znala bi ukrasiti onu žalosiu sliku, što u svakom pogledu ovdje vlada.

Slijedeći dan u večer prispejmo u Assuan, k cilju našeg putovanja, provaliv na parobrodu do tisuću kilometara južno od Kaira. Tamo se obično boravi četiri dana, a u svratištu — ima ih tri — putnik je u svakom pogledu izvrsno obskrbljen, a naročito u »Cataracte Hotelu«, gdje ima uz ine prostorije do 150 shodno uredjenih soba i blagovalište. Onda nas je ondje blagovalo do dvije stotine osoba. Gospodje u elegantnim opravama kao da će na ples, a muškarci ili u fraku ili smokingu. Na tu etiketu valja cijelim Egiptom paziti.

Uprava svratišta je u njemačkim rukama. Zanimiv je posjet na otoku »Elephantine«, što je nedaleko obale. Tamo bijahu u svoje doba hramovi, sada se vide tek nezнатне ruševine i dva mala arapska sela. Ima i nilomjer, što potječe iz egipatske dobe, ali je dugo vromena ostao neopažen, zasut.

Sam grad, što broji do 13.000 stanovnika i što leži pod 24° 5' 30" sje-verne širine na istočnoj-desnoj obali Nila, ne pruža osim onih krasnih paoma i li-jepi široke ulice kraj nilske obale, nikakvih osobujnosti, ma da je prastari grad, koji je negda i sa svoje veličine i znamenitosti u velike slovio. Na bazaru, koji

je u ostalom u oprijeci sa onima u Assintu i Kairu, ponajviše se prodavaju prijedmeti iz Sudana, a naročito oružje.

U okolini grada znamenite su grobnice u pećini, pa ruševine starog kopitičkog samostana, koji je pao u zaborav u 13-tom stoljeću. Na putu u Ščlab ogromni su kamenolomi, gdje su u staro doba lomili granit za obeliske, kipove i razne gradnje. Još se danas vidi mnogo odlomjenih ogromnih komada kamenja što su tek grubo izradjeni i što su imali biti odveženi. Čuditi se moramo, kako jim jo je pošlo za rukom sa najjednostavnijim spremama onolike gromade kamenja lomiti. Oni bi u kamenu izbušili duboku jamu i u nju zabili drveni klin, pa bi ga poljevali vodom i kada bi se, štono kažu, klin posvema napio vode, onda bi nabujao i kamen je morao popustiti.

Nedaleko Assuana najznamenitije vodogradjevina svijeta, velika brana (pregrada) — barrage — sa propustima na kojoj su zaključni kamen postavili 10/12. po podne u prisutnosti krediva, kneza Connaoghta, zastupnika engleskog kralja, svih dostojanstvenika egipatskih i diplomacije. Pregrada — barrage — spaja lijevu obalu Nila sa desnom; dugačka je 1962 m., 27·2 m. široka i 30·5 m. visoka, te ima 180 propusta. Za branom se zaustavlja voda, a moći je sustaviti do tisuću milijuna kubičnih metara, da se za ljetne zapare, kada Nil u obće silno pada, na propuste brane pusti voda, koja kanalima natapa zemlju. Za manje od tri godine stvorili su Englezi — njima je bila povjerena izgradnja — to čudo, što stoji do 3 milijuna funti sterlina.

Istodobno ovom pregradom načinjena je i pregrada u Sintu, dakako u mnogo manjim razmjerima. Sa čamcem vozi se od pregrade na otok Philae, što po položaju i ljudima pripada Nubiji, te je gotovo najčarobniji dio cijelog Egipta. Ali taj otok sada stoji posvema u vodi, koju pregrada ustavlja. Na njem ima hramova iz stare egipatske dobe, što su bili posvećeni božici Hathor i Isis te Osirisu i drugima, kojima su nebrojeni vjernici hodočastili. Krasno leži najčarobnija građevina otoka t. j. kiosk što potječe od rimskih careva.

Kad sam posjetio Philae, dopirala je voda gotovo do površine otoka; a kasnije su i gradjevine u vodi stajale. Poduzetništvo, što je gradilo pregradu, potrošilo je do 30 tisuća funti sterlina (preko 600.000 kruna) za učvršćenje zgrada i t. d., ali kao da to ne će biti dosta, jer će voda do 3 metra visoko nad površinom otoka narasti.

Za posjet pregrade i otoka Philea dostatan je jedan dan, a kome se žuri, može i za po dana obaviti, osobito ako se vozi onamo i natrag sa željeznicom. Šetal je zadnja stanica pruge, što ide od Aleksandrije, no ne će proći dugo, pa će parostroj gvozdenice žviždati i u Nubiji.

Tim sam bio gotov sa gornjim Egiptom i u 2 sata po podne dne 13/12 vraćao sam se parobrodom »Hatasov« u Luksor.

Na putu smo isti dan po podne pregledali krasno ležeći hram Kom-Ombo, na desnoj obali Nila, čija su velika ulazna vrata djelomično od nilske bujice oštećena.

U Luksor sam došao 14. prosinca oko 2 sata. Tuj sam se izkrcao, da se željeznicom vratim u Kairo. Žurio sam se i morao sa vremenom šediti. Sa parobrodom bi prispio tek 17. u večer, a ovako ću doći sutradan u 7 sati u jutro u Kairo.

U pet sati po podne kreće vlak. Sastao sam se sa austro-ugarskim agentom; on me je čekao. Vlak bijaše pun puncat.

Vožnja je neugodna, silni pijesak što neprestano ulazi u kola, neda putniku gotovo ni dahnuti. Noći su hladne; putnika zebe; na stanicama ne možeš dobiti ni hrane ni ine okrjepe, a u kola, gdje je blagovalište, ne može se doći, dok ne stane vlak, jer kola nisu upriličena za prolaz, nego se ulazi i izlazi postrance, pa za to putnik jedva čeka, da prispije u Kairo. Topla kupka ga liši onog užasnog pijeska.

Dne 19. prosinca otvorio je kedive medicinski kongres. Iz Evrope je onamo malo liječnika došlo. Kolera, božić, dosta skupi put, to su uzroci, što su mnoge odvraćali od putovanja u Egipat. A šteta! Tamo se može mnogo vidjeti, a liječnicima se priredilo i nekoliko zanimivih zabava. Dne 24.12. bila je zaključena sjednica kongresa i još isti dan u večer vratio sam se željeznicom u Aleksandriju u nadi, da ću 25. u jutro sa talijanskim parobrodom »Vicenzo Florio« u Mesinu. Htio sam na povratku u Grčku, no tamo je bila sedamnevna karantena radi kolere, što je u Egiptu vladala, pa sam volio posjetiti Siciliju. No mjesto u opredijeljeno vrijeme, podjusno 26. prosinca u 10 satih u jutro, jer je more bilo veoma uzburkano. Na povratku sam užasno od morske bolesti trpio, tek pred Mesinom sam se oporavio i hvalio Bogu, kad sam se 30. prosinca u 7 sati u jutro iskrcao. Dobro, da sam iznjeo živu glavu. Parobrod nije nigdje pristajao, ali se na stroju nešto pokvarilo, pa smo morali dugo čekati. Tim su se i naše muke produljile.

Putna kombinacija Egipta sa Sicilijom je veoma shodna, a gotovo ju preporučam onima, koji još nisu bili u Rimu i Napulju. Sicilija je kao predškola za srednju Italiju; krasna je to zemlja, puna starina, znamenitosti, a lako je tamо iz Mesine doći u Tuorminu, Cataniu, Sirakuzu, Girgenti pa lijepi Palermo i njegovu okolicu, odakle se za jednu noć parobrodom dospjeva u Napulj, ali ne da »Napoli vedere et poi marire« nego diviti se, učiti se i proučavati sve, česa tamo ima, da se dobrom voljom dospije u sveti Rim, gdje se putniku otvori sasvim novo polje, gdje se čuditi mora, kako ljudski um i ruka mogu onakove umjetnine i krasote stvarati!

Iz Rima sam udario na Jakin, odakle sam parobrodom na Rijeku — do kuda me opet grozno mučila morska bolest. Te sam nakon 58 dnevnog zanimivog putovanja dne 15. siječnja 1903. u rano jutro bio u mom milom domu. Po zimi sam otišao i po zimi sam se vratio. Teško sam ju osjećao, jer sam bio gotovo mjesec dana u kraju žarkog, toplog sunca, a bome je velika razlika između + 43° C i — 17° C. Da zaključim:

Tkogod poduzme put u Egipat ostati će u velike zadovoljan i od putovanja i od obskrbe i od onog, što će vidjeti. Tko je već u Kairu, neka nipošto

ne propusti da parobodom odplovi do Assuana. Putnik mora biti tjelesno i duševno zdrav, da uzmogne svim poteškoćama zadovoljiti. Poznavanje jezika — barem franceskog — neophodno je nužno, ako sam putuje. Za put do Assuana treba od Trsta i natrag najmanje 32—37 dana, a troška neka ponese dosta, jer ako želi sve dobro imati, neka na dan uključivo pristojba za put, računa 30 do 40 kruna najmanje.

Tko ne ima dosta troška, neka iz Kaira sa željeznicom pohodi sva znamenija mesta, time će i vremena prištediti, ali mnogo toga neće moći vidjeti. Može takodjer kombinovati i željeznicom i parobodom putovati, ali to je neugodno i trudno, pa se više mora brinuti, hoće li k vlaku ili parobodu za dobe prisjeti, nego kako će sve, što bi želio, točno pregledati.

Ne treba mi spomenuti, da putnik mora dobro proučiti povjest i umjetnost Egipta od najdrevnijih vremena, mora se upoznati sa kulturnim odnošajima, da u tom pogledu bude posvema pripravan, da ne mora na putu osim u knjizi, u kojoj se opisuje put, mnogo čitati. Nije dobro tijelo i duh silno naprezati.

Od putovanja u Egipat biti će posvema zadovoljan onaj, koji voli prirodu, sunce, mjesec; koga vesele starine, koji nalazi zabave proučavanjem, u jednu riječ, koga sve zanima. Ako putnik samo za jednim čezne, onda radje neka ostane kod kuće, jer ne će znati, kako će vrijem: utući. Ne mogu, a da putnicima ne preporučim da se što više kane alkohola. U onim toplim krajevima putnici doduše rado piju, ali kako se inače dosta obilno jede — za to se brinu menagari na parobrodima — nije probitačno razdraživati živce s alkoholom. I onako se tijelo dosta puta znatno umori, pa će alkohol umornu putniku još više štete nanijeti. A moglo bi se dogoditi, da se katkada malo dublje i više u času nagleda, pa će zaboliti glava, biti će i »mačje derače« i onda mozak ne može svu silu utisaka zamijetiti, što se redaju.

Putovanje po Egiptu je ugodno medju inim samo posvema trijeznom putniku, a najbolje je, da osim vode, drugo ništa ne pije. Nilska prokopana voda je izvrsna; malo ima takove vode u drugim krajevima.

Nije dobro ni pušiti, te nepušaču kvariti onaj divni, čisti, zdravi zrak. U blagovolištim svratišta i parobroda zabranjeno je pušenje pa i punim pravom. Po danu ne treba inog, nego ljetnog odijela, za večer osobito na parobrodu, potrebno je toplo odijelo i oveći haljetak. —

Ne znam, da li sam svoju zadaču ovim člankom dobro riješio, no mislim da je u cijelosti shodna slika puta.

U potankosti se ovdje ne mogoh upustiti; kao ni u točnije opisivanje pojedinih mesta, jer će to biti opširno opisano u mom djelu: »Moj put u Egipat.«

Rado ću poslužiti sa savjetom svakomu, tko bi htio u Egipat, a kome može biti, neka to ne propusti. Ne će proći koja godina i »bon — ton« će od svakoga zahtjevati, da pohodi zemlju faraona. A onda će biti putovanje i jeftinije.

Nedavno sam bio u mom rodnom kraju. Potražio sam čiču Matana. Već se zgubio; kad me video, reče: »Franc!«, ta je l' istina, da si ti bio u pustinji?«

Netko mu reče, da sam išao u Egipat. Jesam, čiča Matane! Ali onamo se drugačije putuje, nego kad smo ono putovali u Zagreb.

— Pa kako l' da je tamo Bože moj u svitu? Je li ti koj put prešao zec preko puta Franci?

Kad smo ono zajedno u Zagreb putovali, prešao nam kod Lipovljana zec preko puta i iz prkosa, što je čiča Matan triput pljunuo i tri put bacio pregršt sijena iz kola, pukô je kotač baš pred konviktom u Zagrebu.

Imao sam čiči Matanu koješta pričati o mom putu i ničemu se toliko nije čudio, koliko mojoj brzoj odluci, da će u tako daleki »svit.«

## Od Ladešić-drage do Ribnika.

Piše Emil Laszowsky.

(Svršetak.)

Oprostiv se sa vriednim domaćinom, podjosmo putem izpod župnog dvora uz Kupu preko sela Bogovci i Mrzljaci prema Ribniku. Taj je put veoma uzak te vodi upravo na obronku strmine iznad Kupe. Na mjestima je upravo pogibeljan, jer ne ima ograda, a izpod njega zjeva duboki ponor, koji svršava u Kupi. Tako stigosmo u selo Mrzljake. Ovdje se put razdvaja. Desno vodi dalje prema Ribniku, a lievo zakreće dolje ka Kupi gdje je prevoz, kojim se prelazi u Kranjsku, a poimence u Adlešić i Podbrežje. Lievo stoji na brijegu liepo seoce Adlešić sa velikom župnom crkvom, a desno tik na Kupi pruža se veliki stari grad Podbrežje (Freithurm) sa svojim tmaстnimi zidovima i bastajama. Prekrasan je pogled na podbrežki grad sa blizog sela Hlapnika, koje se razkrililo nad kupom iznad Mrzljaka.

Grad Podbrežje bijaše u XVI. vieku svojina slavnoga generala Ivana Lenkovića, koji se je pisao pridjevkom od Podbrežja. Lenkovići potiču iz stare županije ličke. Osim Podbrežja držao je Lenković u Kranjskoj i grad Otočac (Wördl) kod Novoga Mjesta, a u Hrvatskoj malo imanje u Modrušpotoku (kod Ribnika). Ovo imanje zamieni Lenković sa Stjepanom Frankopanom-Ozaljskim (prije g. 1558) za dva sela: Stankovce i Trbuhotce nedaleko spomenutog Hlapnika (do tada ribnički posjed). Ovo potvrđi kasnije g. 1562. Nikola Zrinski, kao gospodar Ribnika. Ovi posjedi spadali su sve do 1848. pod gospoštvju podbrežku. Po smrti Ivanovoj (1569.) držao je Podbrežje sin mu Juraj poznati karlovački general i hrvatski junak koji je umro 1601. Kasnije dodje Podbrežje u ruke porodice baruna Apfaltera, koji taj grad još i danas drže. Pradjedu današnjih baruna Apfaltera Ivanu Jurju, darovao je g. 1649. knez Petar Zrinski imanje Vrvišće nedaleka Hlapnika, neke zemlje u Gradinovcu i mlin na Kupi, sve u ribničkom kotaru.

Kad prodjemo Mrzljake, odmaknemo se od Kupe te je više ne vidimo. Put se pomalo uzpinje medju Hlapnikom i Lipničkim briegom, dok se opet

kod Vrvišća ne spnšta prema ravnici, koja se je pruži'a uz Kupu od Pake prema Brihovu. Prošavši brezovu šumicu eto nas na križanju. Lievo vodi put na Svračak, gdje je prevoz gospoštije ribničke, koji vodi u kranjsko selo Griblje. Desno prema izтоку zakrenuvši dodje se opet do dviju putova. Lievi vodi izpod Janko-vrha i Supčić-sela u Ribnik, a desni u selo Lipnik.

Do ove točke obašli smo gromadu briegova, koja se zove Lipnik. Put, koji smo provalili od Ladešić-drage do tuda, obilazi lipničko bregovlje s južne zapadne i sjeverozapadne strane. Lipničko bregovlje najviši su vrhovi u ribničkoj okolini, od kojih su najviši spomenuti Golak iznad Rozopajnika i Kunića, Sjeveroiztočno Golaku jest glavica Cerovac (459 m.), a sjeverozapadno Veliki Cerovac (470 m.) Daljni vrhovi jesu Kučer (453 m.) iznad sela Bogovci, Dragevac (370 m.) te Poljana iznad sela Lipnika (459 m.) Glavice samog brieg-a Lipnika dosežu visinu od 434—467 m. Ogranak Lipničkog bregovlja, što no se jugoiztočnim smjerom uzdiže prema Modrušpotoku iznad kapelice sv. Nikole, zove se Kajanac (347 m.)

Lipničko bregovlje veoma je kamenito. Glavna sastojina jest vapnenac a mjestimice nalazimo: gnjedu željeznu rudaču. Sjeveroiztočni bok Lipnika do vrha obrastao je niže bukovom i kestenovom šumom, a gore više bukovom. Šikara, koja po vrhu i dolje prema Kupi raste sastoji od lieske, jalše, breze i žutikovine. Imade nešto i hrastove šume. Celi Lipnik ne ima živog vrela već nekoliko kalova u kotlinama, na kojima se napaja marva. Jedino na iztočnom podnožku Lipnika imade potoka i vrela, dok na protivnoj strani ne ima žive vode do Kupe.

To je skroz naravna stvar, ako promotrimo formaciju vapnenca. Celi Lipnički brieg jest šupalj, što nam svjedoče mnogobrojne špilje i ponori, koje diljem cijelog Lipnika nalazimo. S mojim rodjakom vlastelinom u Gričima g. Ar-turom Knivaldom iztražio sam na Lipniku kojih desetak takovih ponora. To su obično otvori 2 do 5 met. široki, koji se vertikalno spuštaju prema utrobi brieg-a. Neki opet spuštaju se koso, a onda opet vertikalno. Spustili smo se u neke do 30 m. duboko. Obično dalje nije moći, jer su otvori zakopani i tiesni premda, kad spustimo dolje svjetlo, vidimo, da se opet proširuju i da dalje vode. Samo jedna je špilja iznad sela Gornjeg Griča, koja je po prilici 20 m. duboka a završuje visokom i prostranom dvoranom, koja imade takodjer liepih siga. I u nekim drugim nalazimo liepih siga, nu veći dio ovakovih špilja imadu gladke stiene. Najveću dubljinu odredili smo u jednoj špilji na 57 m. Na dno joj nismo došli, jer nismo mogli dalje uzkim otvorom, već smo samo spustiti svestiljk na užetu. Ne ima sumnje, da bi se i dalje i dublje došlo, da je moći kroz uzke prolaze.

Iznad Rozopajnika jedan je takav ponor, za koji kažu ljudi, da bačeni un'j lahki predmeti (opanci, drvo), izlaze za velike kiše na otvoru male špilje kod negdašnjega mlina vlastelinstva gričkoga izpod Veselić-sela. To dokazuje, da je taj ponor podzemno u savezu s rečenom špiljom. Kad je jaka kiša onda gotovo iz svih malih špilja, koje su na podnožku Lipnika, izbjija jaka vodena struja.

Ovi ponori na Lipniku veoma su pogibeljni, osobito u zimi, kad ih prikrije snieg. Bilo je već slučajeva, da su skoro zaglavili ljudi, koji su na nje nabasali.

Velik dio Lipnika, koji je pokriven šumom, spada pod vlastelinstvo ribničko i jankovrško. Zapadnij bok Lipnika, a naročito prema Kuniću i Rozopanjku, veoma je pust i krševit. U prostranim šumama Lipnika, koje se izmjenjuju pašnjacima te gustarom kupina, imade i srna. Često ih se na okupu vidi do 12 komada.

Iztočni dio Lipnika, dolje prema cesti nije toliko kamenit, te po njem imade i oranica, većim dijelom u posjedu seljaka.

Od svih sela, koja su se poredala oplazom Lipničkog briegovlja i podnožjem njihovim, najvažnije je župno selo Lipnik ili Podlipnik. Župa lipnička zvala se je nekoć ribničkom, te se već u XIV. veku spominje kao i crkva sv. Mije. Župni dvor prava je starina. Još je danas, kakav bijaše prije više stoljeća. U zidu razabiru se jasno puškarice i otvori za lumbarde, po što mu nisu vanjski zidovi omazani. Onaj dio župnog dvora, koji je okrenut prema crkvi najstariji je, te potiče bez dvojbe iz XV. veka, dok je južni dio prizdao župnik Ivan Šikur.

U XVII. veku imali su Zrinjski, gospodari Ribnika u Lipniku, svoj alodium.

U crkvi župnoj ne ima nikakovih starina, jer je crkva u prošlom veku obnovljena.

Na gore spomenutom križanju zakrenusmo prema Jankovrhu na lievo i spustivši se nizbrdice dodjosmo pod Jankovrh.

Jankovrh jest imanje, danas svojina baruna Dragutina Vranicany-a. Nekoć bijaše tude i stara plemićka kurija. Na mjesto ove podižu se tamo gospodarske sgrade, na brietu, kojega su bokovi uzorani. Položaj Jankovrha veoma je romantičan i ugodan. Pogled s njega dosta je liep. Jankovrh spadaše nekoć pod grad Ribnik. Kad su zaplijenjena Zrinska imanja, darovao je g. 1699. kralj Leopold I. Jankovrh plemiću Sigismundu Tompi. U prvoj polovici ovoga veka kupio je Jankovrh ugledni karlovački gradjanin Mđodušan, od kojega prodje na barune Vranicane.

Od Jankovrha uzpesmo se izpod Supčić-sela na brieg, odakle uočimo stari ribnički grad u dolini, kojom protiče potok Obrh. Spustivši se nizbrdice podjosmo preko ribničkog potoka, i za čas eto nas kod vlastelinske gostionice u Ribniku. U Ribniku se časak odmorismo i okrijepismo, i tako smo dovršili taj lijepi izlet, koji nam ostavi u duši mnogo ugodnih utisaka.

## Družtvene viesti.

— Hrvatsko planinarsko društvo na Lisci. Prema zaključku upravnoga odbora sastade se Zagrebsko planinarsko društvo 29. lipnja na Lisci. To je kameni vis od 947 m. blizu stanice Sevnice (Lichtenwald) u Štajerskij. Tuj

se nadje toga dana u dobroj gostioni Šimončića do 30 Zagrebčana sa 7 društvenih odbornika. Već dan prije dodje nešto članova u tu gostionu na konak. Sutradan, na Petrovo, malo iza 5. ure u jutro koracaše već veselo društvo uz Sevnički potok, koji ispod Montpreisa zalazi u tiesni klanac medju dve strme, bujno obrasle kose te se upored tih kosa kod Sevnice kamenim koritom bučno valja u Savu.

Tihim ovim dolom uz glasni žubor te Sevničke bistrice projuri društvo sve po hladu ono nešto preko 3 km. puta do podnožja Lisce te se stane uspijati markiranim i dobrim putem, tako da je iza 8. ure na vis stiglo te veselo zapjevalo pjesmu u slavu Boga velikoga, koji pod žarkim već suncem dade toli bujni i hladoviti kraj.

Lisca ti se pričinjava kao kaki gorostas, koji se je potruške pružio glavom prema sjeveroistoku ravno na našu Ivančicu, porinuv noge na jugozapad u Savu prema Ljubljani. Vrhom protegla se kamena ravan obrasla travom, tek ovdje ondje stoji osamljen koji gorski hrast; široka je mjestimice pol kilometra, a duga preko kilometar. Istočni dio, nešto niži, zovu malom Liscom ili Ješivcem. Sa svih strana te ravnice spuštaju se s ruba šume, oranice i livade. Najstrmiji i najvrletniji je onaj dio, koji gleda na Sevincu, na jug.

Kakovih 100 metara ispod samoga vrha Lisce stoji crkvica sv. Jakova sa zvonikom. Tu je stan zvonara, a ujedno čuvara planinske kuće, koju je slovensko plan. društvo lani 21. kolovoza javnosti sveđano predalo pod imenom Jurkova kuća. (Vidi Planinar 1902. str. 79.). Baka zvonarica poleti pred nas pa ravno na vis sa ključem od planinske kuće, koju nam ljubezno otvorí. Tuj sjedosmo, založismo, zapjevasmo pod vodstvom društvenoga slavulja, odbornika Franje M., upisasmo u planinarsku knjigu pozdrav bratskomu društvu pa zaredasmo ravnicom na vidik.

Bijaše dan jasan, bez oblaka na nebu, ali vidika dalekoga nismo imali, kao što je to obično u ljetno, suho vrijeme Tim ljepši bijaše pogled na Posavini, Kranjsku i Štajersku cd Zidanog mosta sve do Brežaca, na Zagrebačku goru, na Ivančicu, na Donati, na Pohorje i na Kranjsko gorje sa najvišim vrhom Dolenske, Kumom. Izmedju bujnoga zelenila, stotinu i stotinu dolova, brežuljaka i humaka razna lica i veličine, proviriva bezbroj kuća, tornjeva i sela na sjajnom suncu. Inače se sa toga visa vide na sjever zapad i jug glavne alpinske kose kao: Semering, Uršula, Pečice, Savinske planine, Karavanke sa Grintovcem, Julske Alpe sa Triglavom, Bjelolasica naša, pa onda Risnjak, Velika i Mala Kapela sa Klekom, ličkom Plješevicom i Velebitom.

Društvo se bilo razišlo po prostranom tom vidiku ni nemisleć na ugovoren povratak. Napokon vodj opetovano pozove društvo, saleti naročito gospoju, koja e u društvu bila, primi ju pod ruku pa hajd silom niz brdo, a za njom onda isve društvo žaleć, što mora tako brzo sa divne panorame silaziti. Krenusmo oko 10 sati sa Lisce, u 11 sati bijasmo na podnožju te tuj uz već prije naručena kola pogodismo još i druga velika gospodarska; okitismo i kola i konje sa

obilnim cvijećem, što smo ga sa Lisce ponijeli, i tako se vratismo u podne na ručak, pod hlad u dvorište.

Iza ručka podljemo niz Savu, prebacimo ju čamcem, stignemo do prvoga kranjskoga sela na vidik Sevnice, ispjevasmo tuj nekoliko i hrvatskih i slovenskih pjesama na milo veselje Slovenaca, koji se stali oko nas kupiti, pa se napokon opet vratismo preko Sevnice na kolodvor kući zadovoljni i razdragani krasnim Petrovim danom.

\*

Osim zajedničkog tog puta na Liscu zaputiše se ovoga ljeta pojedini članovi društva što turističkim, što naučnim ciljem u razne krajeve i izvan domovine. Tako se, u koliko nam je poznato, zaputio se D. Hirc, urednik »Planinara,« u Kvarner, Haßner profesor, u Solnogradsku, profesor dr. Langhoff na Kavkaz prešav Warszawu, Rostov, Novorossijsk, Tuapse, Adler, Soči, Poti, Kutais, Alpani, odavle u Svanciju do Čolura te preko Onia pod Mamisson tjesno. Povrativ se u Kutais i Batum, dodje kroz Krim u Odessu pa odavle kroz Reni, Galac, Bukurešt na Predeal Ugarskom u Zagreb. Novotni profesor uzpeo se na Orjen i Lovčen, J. Pasarić, urednik »Obzora,« na Triglav, Dr. profesor Dvořák sa gospojom na Risnjak, Dr. profesor Šenoa na Bjelašnicu Hercegovačku.

— Na Sljemuenu našem bijaše i ovoga ljeta živo. Pojedini članovi ljetovalu i ove godine što dulje, što kraće vrijeme kao: preuzv. podmaršal Čanić, savjetnik Halagić, profesor dr. Gorjanović sa suprugom, blagajnik zem. blagajne Dupelj i drugi. Osim toga nam posla dr. Clar iz Gleichenberga i užinira Sorga na naše Sljeme veleć mu na polazu: »Das Sljeme ist nicht minder geeignet als Gleichenberg. Sie haben ein Land voll Malaria und der Allmächtige fand die Fürsorge, segnete Sie mit einem hohen, heilsamen, ganz nahem Gebirge, Sie aber begreifen den Segen nicht, sondorn lassen alles beim Alten.« Na žalost tako jest, kad pitanje javnoga općega dobra ne zna naći milosti.

— Za sanatorij pod Sljemenom našim, za koji uporno radi okružna blagajna, darova blagonaklono presv. grof Mir. Kulmer, predsjednik našega planin. društva, zemljiste. Tako se je gradnja toga lječišta pomakla znatno bliže istini.

— Umroše nam revni i dugogodišnji članovi našega društva: Virant Franjo, upravitelj gradskih dača i Hasek Cezar, umir profesor oba iz Zagreba. Lahka im zemlja!

Tajnik.

---

Sadržaj: Planinarski čari. — U Egiptul (Svršetak). — Od Ladešić-drage do Ribnika. (Svršetak). — Društvene vesti.

---

Odgovorni urednik: Dragutin Hirc. — Vlastnik i izdavatelj: „Hrv. planinarsko društvo.“

Tisak Antuna Scholza.